

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Могилевського Юрія Володимировича на тему: «Формування потенціалу сталого розвитку промислового комплексу України в умовах інноваційної трансформації національної економіки», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

1. Актуальність теми дисертації і її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Проблема відновлення української промисловості на сучасному етапі виходить далеко за межі відтворення втрачених виробничих потужностей. Воєнні руйнування, нестабільність енергопостачання, зміна логістики, дефіцит довгострокового капіталу та поглиблення технологічного розриву з розвиненими економіками вимагають переорієнтації промислового розвитку на нову якість. Йдеться про здатність промислового комплексу одночасно відновлювати виробництво, освоювати інновації, підвищувати цифрову зрілість, скорочувати ресурсні втрати, розвивати людський капітал і забезпечувати інституційну передбачуваність.

У такій постановці категорія потенціалу сталого розвитку набуває особливого значення для економіки та управління національним господарством. Вона дозволяє оцінювати не лише вже досягнуті результати, а й здатність промислової системи перетворювати наявні ресурси й компетентності у довгострокову конкурентоспроможність. Для України це принципово важливо, оскільки високі темпи відбудови без зміни технологічної структури можуть відновити попередні диспропорції, тоді як надмірне очікування «ідеальних» умов для модернізації може відкласти необхідні інвестиційні та інституційні рішення.

Актуальність дисертації Могилевського Ю.В. визначається саме спробою поєднати у єдиній аналітичній рамці виробничий, інноваційний, інвестиційний, цифровий, екологічний, кадрово-соціальний та інституційний

виміри. Така багатокomпонентність відповідає реальній природі промислової трансформації, де результат одного напрямку залежить від готовності інших. Інвестиції без компетентних кадрів не забезпечують повноцінного технологічного оновлення, цифровізація без організаційних змін може залишитися локальною автоматизацією, а зелений перехід без фінансових і ринкових передумов не набуває масового характеру.

Важливим контекстом роботи є також необхідність узгодження промислової модернізації з євроінтеграційними процесами, Цілями сталого розвитку, цифровими та зеленими вимогами, розвитком індустриальних парків і механізмів державно-приватного партнерства. У цих умовах наукове завдання полягає не тільки у визначенні проблемних сфер, а й у створенні інструменту, який дає змогу зіставляти їх між собою, визначати резерви та пов'язувати результати діагностики зі стратегічними рішеннями.

Дисертація виконана у руслі науково-дослідних робіт Міжрегіональної Академії управління персоналом «Удосконалення управління бізнес-процесами на підприємствах» (номер державної реєстрації 012U000270) та «Модернізація механізмів формування фінансових ресурсів державними структурами, суб'єктами господарювання і населення України в умовах економічного та соціального розвитку суспільства» (номер державної реєстрації 012U108233), Київського міжнародного університету за темою «Сталий регіональний розвиток територій у системі державно-приватного партнерства: світовий та український вимір» (0125U003704), а також КНДУ «Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку міста» за темою щодо науково-аналітичного супроводження Стратегії розвитку міста Києва до 2034 року (0126U002598). У межах цих тем автором здійснено інтегральне оцінювання потенціалу та сформовано стратегічні й сценарні положення його активізації. Зазначене підтверджує наукову і практичну своєчасність обраної теми.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові результати дисертації спираються на послідовне поєднання

теоретичного узагальнення, статистичної діагностики, індексного оцінювання, стратегічного структурування та сценарного прогнозування. Автор використовує системний підхід для трактування промислового комплексу як взаємопов'язаної економічної системи; аналіз і синтез – для опрацювання концепцій сталого розвитку та інноваційної трансформації; структурно-логічний метод – для побудови категоріального апарату; порівняльний та індексний аналіз – для оцінки динаміки; нормування та інтегральне агрегування – для формування часткових, блокових і узагальнюючого показників; матричний підхід, дорожнє картування та сценарне моделювання – для розроблення стратегічних рішень.

Інформаційну основу становлять нормативно-правові акти України, офіційні дані Державної служби статистики та Державної митної служби, матеріали органів державної влади, документи щодо Ukraine Facility, стратегічні документи з цифрового розвитку, інноваційної політики, індустриальних парків, експорту і зеленого переходу, методичні матеріали міжнародних організацій та результати авторських розрахунків. Опора на відтворювані статистичні ряди є важливою перевагою роботи, оскільки дозволяє використовувати запропоновану методику як регулярний інструмент моніторингу.

Структура дисертації відповідає поставленій меті та логіці дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків, викладена на 212 сторінках, містить 33 таблиці, 25 рисунків, 4 додатки та список із 224 джерел. Зміст розділів забезпечує перехід від категоріального та методичного обґрунтування до емпіричного оцінювання, а далі – до стратегій і прогнозних траєкторій.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади формування потенціалу сталого розвитку промислового комплексу України» автор критично зіставляє ресурсно-екологічні, триєдині, техніко-еволюційні та системно-перехідні підходи. На цій основі сталий розвиток промислового комплексу трактується як кероване якісне оновлення, що поєднує економічну результативність, технологічну модернізацію, інноваційність, цифрову керованість, ресурсоефективність, кадрову стійкість і інституційну

узгодженість. Потенціал при цьому розглядається не як сума ресурсів, а як здатність промислової системи перетворювати передумови на стійкі результати.

Методична конструкція першого розділу передбачає сім блоків та 21 частковий показник. Після нормування індикаторів формуються блокові індекси, а узагальнюючий інтегральний показник обчислюється адитивно з однаковими базовими вагами 1/7. Відбір показників і нормування узгоджено з рекомендаціями OECD та Joint Research Centre Європейської Комісії щодо композитних індикаторів, а порядок агрегування адаптовано до підходу Г.А. Братусь. Важливо, що інтегральний показник використовується як діагностичний інструмент для виявлення диспропорцій, а не як самодостатня оцінка.

Другий розділ «Дослідження потенціалу сталого розвитку промислового комплексу України» містить ретроспективну оцінку за 2021–2025 рр. У 2025 р. індекс промислової продукції становив 93,3 %, а переробна промисловість порівняно з 2024 р. зросла на 4,0 в. п. При цьому енергетичний сегмент демонстрував значне погіршення, що підтверджує нерівномірність відновлення. Автор також показує, що збільшення капітальних інвестицій не автоматично усуває розриви в інших складових потенціалу.

Агрегування часткових показників виявило виразну асиметрію структури потенціалу. У 2025 р. найвищі значення мали інвестиційний (0,914), інституційний (0,885), екологічний (0,876) та виробничий (0,871) блоки, тоді як цифровий блок становив 0,462, а інноваційний – 0,588. Узагальнюючий показник дорівнював 0,772. Такий результат обґрунтовано інтерпретовано як достатню адаптаційну спроможність, але не як завершену технологічну трансформацію.

У третьому розділі «Напрями формування потенціалу сталого розвитку промислового комплексу України» результати діагностики переведено у систему стратегічних дій. Автор об'єднує технологічну модернізацію, розвиток машинобудування, інноваційну екосистему, доступ до капіталу, цифровізацію, зелений перехід, розвиток людського капіталу, кластерні та

індустріальні форми організації, експортну орієнтацію, державно-приватне партнерство і технологічну безпеку.

Запропонована інтегрована стратегія реалізується через взаємопов'язані контури цифрової модернізації, зеленого промислового переходу, інвестиційно-інноваційного оновлення, кластерного розвитку, технологічної безпеки та кадрового забезпечення. Дорожня карта на 2026–2030 рр. пов'язує конкретні етапи із прогностичним значенням узагальнюючого показника: 0,813 у 2026 р., 0,850 у 2027 р., 0,883 у 2028 р., 0,915 у 2029 р. та 0,940 у 2030 р. за адаптаційно-відновлювальним сценарієм.

Сценарний блок містить інерційно-воєнну, адаптаційно-відновлювальну та інноваційно-зелену траєкторії. До 2030 р. відповідні прогностичні рівні узагальнюючого індексу становлять 0,825, 0,940 та 0,986. Автор коректно наголошує на умовному характері прогнозу та необхідності його щорічної верифікації залежно від безпекової ситуації, капіталу, реформ, цифрової дифузії й екологічної модернізації.

Заслуговує на увагу порядок формування нормативної бази для нормування індикаторів. Автор виходить із пріоритетності офіційних цілей державної політики, далі використовує європейські орієнтири і лише за їх відсутності звертається до емпіричних еталонів. Така послідовність зменшує довільність встановлення порогів та робить інтерпретацію блокових індексів більш придатною для практики стратегічного планування. Водночас вона зберігає можливість адаптувати методику до зміни нормативного середовища без руйнування її загальної логіки.

Окремо варто відзначити, що автор не ототожнює стабілізацію інтегрального показника зі структурним завершенням трансформації. Значення 0,772 у 2024–2025 рр. розкладається на різноспрямовані зміни: посилення інвестиційного, цифрового та кадрово-соціального контурів відбувалося одночасно зі зниженням інноваційної складової. Така інтерпретація є методично важливою, оскільки запобігає помилковому висновку про рівномірність розвитку та обґрунтовує необхідність адресної політики щодо слабших блоків. Саме декомпозиція загальної оцінки дозволяє перетворити інтегральний індекс із формального агрегату на інструмент

структурної діагностики.

Отже, наукові положення мають логічне емпіричне продовження, а рекомендації формуються на основі виявлених диспропорцій. Обрані методи загалом відповідають меті дослідження, а взаємозв'язок теоретичної, діагностичної та стратегічної частин забезпечує достатній рівень аргументованості одержаних висновків.

3. Достовірність та наукова новизна положень, висновків і рекомендацій

Достовірність результатів підтримується використанням офіційної статистичної бази, прозорості послідовності нормування й агрегування, зіставленням часткових і блокових індексів, а також перевіркою змістовної узгодженості результатів. Автор не обмежується фіксацією підсумкового індексу, а декомпонує його за складовими, що дає можливість простежити джерела зміни загальної оцінки та виявити структурні резерви.

Наукова новизна дисертації формується не через один ізольований показник, а через послідовне удосконалення концептуального, методичного та стратегічного інструментарію. Основні результати заслуговують такої оцінки:

По-перше, удосконалено концептуальні засади сталого розвитку промислового комплексу. Автор переносить акцент із простого відновлення виробництва або екологізації на багатовимірне оновлення промислової системи, де виробничий результат має бути сумісним з інноваційною активністю, цифровою керованістю, екологічною збалансованістю, кадровою стійкістю та інституційною узгодженістю.

По-друге, удосконалено методичний апарат оцінювання потенціалу через послідовність «показник – нормований індекс – блок – інтегральна оцінка – структурний резерв». На відміну від набору розрізнених статистичних характеристик, така конструкція дозволяє бачити, які складові стримують реалізацію потенціалу і якою мірою зміна окремого блоку може впливати на загальну траєкторію.

По-третє, розвинено науково-методичний підхід до діагностики

інтегрального показника, в якому виробнича, інноваційна, інвестиційна, цифрова, екологічна, кадрово-соціальна та інституційна складові аналізуються в єдиній системі координат. Це створює можливість переходу від загального твердження про «стан промисловості» до структурованого профілю її сильних та слабких сторін.

По-четверте, подальшого розвитку набули науково-прикладні положення щодо стратегічного формування потенціалу. Автор поєднує інструменти промислової політики, модернізації, цифрової трансформації, зеленого переходу, індустриальних парків, партнерства держави і бізнесу, інвестиційного стимулювання, розвитку людського капіталу, експорту та технологічної безпеки у взаємопов'язану систему.

По-п'яте, розвинено підхід до формування інноваційно-цифрових та зелених стратегій. Їх зміст подано через шість взаємопов'язаних контурів і матрично-дорожню логіку реалізації, що дозволяє співвідносити стратегічну позицію з рівнем готовності промислової системи та послідовністю її переходу до складніших рішень.

По-шосте, подальшого розвитку набув структурно-сценарний підхід, який пов'язує інтегральний показник із блоковими резервами, рушійними силами, бар'єрами, управлінськими інструментами, часовим горизонтом та очікуваним станом. Це створює логічний міст між ретроспективною діагностикою та прогнозною оцінкою промислової політики.

Окремо позитивно слід відзначити використання кореляційно-регресійного контуру як допоміжної перевірки, а не як формального способу надати моделі псевдоточності. За наявності лише п'яти річних спостережень автор відмовився від переобтяженої багатофакторної моделі та використав парні залежності, чітко позначивши статистичні обмеження такого аналізу.

Додатковим елементом новизни є прив'язка блокової архітектури до національних Цілей сталого розвитку та використання однієї системи показників у діагностичній і прогнозній частинах. Це забезпечує методичну наступність: показники, за якими виявляються слабкі місця, надалі використовуються для встановлення цільових орієнтирів і контролю зміни стану. Таким чином, кількісна модель не відокремлена від стратегічної

логіки, а виконує функцію її вимірального контуру.

Сукупність зазначених положень формує цілісну логіку дослідження: від переосмислення самого поняття потенціалу до його кількісної діагностики, визначення резервів, вибору стратегічних контурів та прогнозування очікуваних змін. Саме ця наскрізність становить одну з сильних сторін роботи.

4. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення та результати дисертації представлені у 29 наукових працях загальним обсягом 28,54 друк. арк., з яких 12,42 друк. арк. належать особисто автору. Публікаційний доробок охоплює 11 статей у наукових фахових виданнях України, одну статтю у науковому періодичному виданні іншої держави, що індексується у Web of Science Core Collection, чотири монографічні публікації, з яких три є розділами у колективних монографіях, та 13 тез наукових доповідей.

Тематика публікацій відображає еволюцію дослідження: від питань ключових компетенцій промислового підприємства, інноваційного кластера, маркетингових та інвестиційно-інноваційних підходів – до цифрової трансформації, зелених технологій, формування потенціалу сталого розвитку, інтегральної діагностики та стратегій інноваційно-цифрового і зеленого розвитку. Це свідчить про достатню апробацію результатів і про те, що основні положення дисертації представлені в науковому просторі.

5. Теоретична і практична цінність наукових результатів

Теоретична цінність роботи полягає у розвитку спроможнісного трактування потенціалу сталого розвитку промислового комплексу. Автор аргументує, що наявність виробничих ресурсів сама по собі не визначає перспективу сталого розвитку: вирішальним є те, наскільки промислова система здатна поєднувати ресурси, знання, технології, інвестиції, цифрові рішення, екологічні вимоги та інституційні умови у довгостроковий результат.

Прикладна цінність підтверджується використанням результатів у діяльності Департаменту промисловості та розвитку підприємництва виконавчого органу Київської міської ради (КМДА), КНДУ «Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку міста», ТОВ «Старк Абразив», ТОВ «Виробниче підприємство «Радіатор», а також в освітньому процесі Київського міжнародного університету. Впроваджені положення стосуються інтегральної діагностики, стратегій інноваційно-цифрового і зеленого розвитку, методики оцінювання структурних резервів та стратегічного формування потенціалу.

Практично значущим є те, що методика може бути застосована як для моніторингу загального стану промислового комплексу, так і для обґрунтування пріоритетів модернізації. Система часткових і блокових показників дає можливість фіксувати не тільки позитивну або негативну динаміку, а й визначати, у якому саме контурі виникає обмеження розвитку та який набір інструментів потребує посилення.

Стратегічна частина має прикладний характер завдяки дорожній карті, щорічним прогностичним орієнтирам та можливості регулярного перегляду пріоритетів. Такий формат важливий для промислової політики, оскільки дозволяє поєднати довгострокову ціль із контрольними точками та коригуванням дій у разі відхилення фактичної траєкторії від прогностичної.

Практичне використання запропонованого підходу може бути організоване як циклічна процедура: оновлення первинних даних, перерахунок блокових значень, виявлення найбільших резервів, співвіднесення їх із діючими програмами та уточнення портфеля заходів. За такого застосування інтегральний показник виконує не рейтингову, а управлінську функцію, оскільки сигналізує про зміну співвідношення між складовими потенціалу і створює підстави для перерозподілу уваги та ресурсів.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи теоретичне опрацювання, методичну послідовність і прикладну спрямованість дисертації, вважаємо доцільним

звернути увагу на окремі питання, які можуть поглибити подальшу апробацію запропонованого підходу:

1. Інтегральне оцінювання здійснюється на рівні промислового комплексу в цілому, хоча фактичний аналіз демонструє різноспрямовану динаміку добувної, переробної промисловості та енергетичного сегмента. На нашу думку, методику доцільно було б додатково апробувати за основними видами промислової діяльності. Це дозволило б перевірити, чи не приховує агрегований національний індекс принципово різні траєкторії технологічної, інноваційної та інвестиційної готовності окремих сегментів промисловості.

2. У роботі обґрунтовано взаємозалежність семи блоків, а в аналітичній частині зазначається, що фінансування, технологічне впровадження та комерційний ефект можуть належати до різних років. Водночас кількісна модель переважно зіставляє показники одного й того самого періоду. Доцільно було б окремо оцінити часові лаги між інвестиційними, інноваційними, цифровими та виробничими змінами, оскільки відкладений ефект може суттєво змінювати управлінське трактування поточних блокових індексів.

3. Нормування показників ґрунтується на нормативних, європейських або емпіричних еталонах, а прогнозування на 2026–2030 рр. виконується за незмінною системою 21 показника. Разом з тим у період прискореної технологічної та регуляторної трансформації самі нормативні орієнтири можуть змінюватися. Методичну частину варто було б доповнити процедурою планового перегляду еталонів і правилами ретроспективного перерахунку динамічного ряду, щоб оновлення нормативів не порушувало зіставність оцінок у часі.

4. До системи включено 21 показник, між якими потенційно можуть існувати сильні змістовні та статистичні взаємозв'язки. Кореляційний аналіз у дисертації використано насамперед для перевірки зв'язків блоків з узагальнюючим індексом. Доцільно було б додатково провести формальну перевірку інформаційної надлишковості на етапі формування системи індикаторів, щоб мінімізувати ризик подвійного врахування одного економічного сигналу через кілька близьких показників.

5. Дорожня карта та інтегрована стратегія містять широкий набір заходів – від цифрової модернізації й оновлення обладнання до кластерів, циркулярних ланцюгів, технологічного експорту та кадрового забезпечення. В умовах обмежених фінансових і управлінських ресурсів практичне застосування підходу посилив би окремих механізм пріоритизації проєктів, який поєднував би очікуваний вплив на блокові індекси, вартість, строк реалізації, проєктну готовність і критичність для інших заходів. Це дало б змогу перетворити перелік стратегічних дій на ранжований інвестиційно-управлінський портфель.

Зазначені зауваження мають дискусійний характер і окреслюють напрями подальшого розвитку методики та її прикладної деталізації. Вони не ставлять під сумнів достовірність основних результатів і не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

7. Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Могилевського Юрія Володимировича «Формування потенціалу сталого розвитку промислового комплексу України в умовах інноваційної трансформації національної економіки» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання щодо розвитку теоретико-методичних засад, інтегрального оцінювання та стратегічної активізації потенціалу промислового комплексу.

Одержані результати характеризуються науковою новизною, мають теоретичне і практичне значення, пройшли належну апробацію та представлені у наукових публікаціях. Зміст роботи відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, оскільки дослідження охоплює закономірності розвитку промислового комплексу, структурні пропорції, інноваційно-інвестиційні та цифрові чинники, промислову політику, інституційне забезпечення і стратегічне управління на рівні національної економіки.

За актуальністю теми, ступенем обґрунтованості наукових положень, достовірністю результатів, рівнем наукової новизни, практичним значенням та повнотою оприлюднення дисертація відповідає вимогам, установленим до

кандидатських дисертацій.

Дисертаційна робота повною мірою відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» № 567 від 24 липня 2013 року зі змінами, а її автор – Могилевський Юрій Володимирович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

д.е.н., професор, професор кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування

Київського національного університету

будівництва і архітектури

Любов ЗГАЛАТ-ЛОЗИНСЬКА

Підпис д.е.н., проф. Згалат-Лозинської Любові Олександрівни засвідчую:

Вчений секретар Вченої ради

Київського національного університету

будівництва і архітектури

Микола КЛИМЕНКО